

Svetová ekonomika

CHARAKTERISTIKA SVETOVÉHO HOSPODÁRSTVA

- Svetová ekonomika – reálny sociálno-ekon. systém, ktorý má zákl. prvky a zákl. väzby
- zákl. prvky – národné hospodárstva / skúmame tech. pokrok, otvorenosť, rozmer, sledujeme ich z hľadiska dynamiky, štruktúry a súdržnosti /
 - zákl. väzby/ vzťahy/ - tvorené tokom tovarov a služieb, výr. faktorov, informácií a znalostí
- Soc.-ekon. systém svet. hospodárstva je dynamický a otvorený / najviac komunikuje so systémom politickým a ekologickým /
- Zákl. cieľom systému je zvyšovanie blahobytu svetovej populácie prostredníctvom efektívneho využívania zdrojov.

Vývoj svet. hospodárstva: základom je rýchly rast produktivity práce v období industriálnej ekonomiky. Rast produktivity práce je spájaný s medzinár. delbou práce a rozvojom medzinárodného obchodu. Hnacou silou bol obchod, ktorý umožnil rýchlejšie získavanie zdrojov a akumuláciu kapitálu, aby sa mohla rozvíjať priemyselná výroba.

Etapý:

1. do poslednej tretiny 19. st. – vytvorenie koloniálneho systému
 2. do 1. svet. vojny – zvyšovali sa rozpory medzi ekonomickými metropolami, snaha o znovurozdelenie sveta
 3. medzivojnové obdobie – krízový pokles trhového systému v 30. rokoch
 4. po 2. svet. vojne – rozpad sveta na 2 systémy
 5. 90. roky
- centrálne plánované ekonomiky – zmenili sa od konca 80. rokov na transformujúce sa /3500 USD/
 - trhové ekonomiky - vyspelé trhové ekonomiky – tvoria jadro svet. ekonomiky / rozhodujúce invest. zdroje, vedecko-tech. zdroje / 20000 USD/obyv.
 - rozvojové krajiny / HDP 950 USD/ obyv.

Celkové priemerné HDP 3800 USD / obyv.

V období 50. a 60. rokov vysoké tempá ekon. rastu, zmeny vo vede a technike ovplyvnili rast produktivity práce, väčšina obyvateľov vyspelých krajín dosiahla vysokú životnú úroveň

- trhové ekonomiky + nárast štátnych zásahov / Keynes/
 - rozvoj integračných tendencií
 - expanzia nadnárodných spoločností
- } faktory dynamiky /hybné prvky/

3 základné centrá svet. hospodárstva = USA, Japonsko, záp. Európa

70. roky – štruktúrne krízy – energetická kríza / ropné šoky/, surovinová, potravinová, ekologická...

Prvým signálom krízy bol rozpad Bretton-woodskeho systému.

Prejavom bol rast inflácie a rast nezamestnanosti.

Od 80. rokov sa presadzuje neokonzervatívna / liberálna/ hosp. politika, ktorej zákl. cieľom bolo zníženie inflácie.

Nezamestnanosť sa stala globálnym hosp. problémom.

V 80. rokoch došlo k zásadnej zmene techniky a technológie – vývoj informačnej spoločnosti – interdependencia – vzájomná závislosť, rastúca internacionalizácia k inej krajine?

- symetrická
 - asymetrická – rozvojové ekonomiky sú závislejšie na vyspelých ako naopak
- Globálne hosp. problémy, hosp. zaostalosť rozvojových krajín – zväčšuje sa rozdiel medzi vyspelými a rozvojovými krajinami
- racionálne využívanie zdrojov
 - prestavby medzinárodno-ekon. vzťahov
 - problém výživy
 - pozitívne využívanie vedecko-technického pokroku
 - nezamestnanosť

Pre riešenie týchto problémov je dôležitá otázka rastu.

Rímsky klub – vydáva správy pre riešenie týchto problémov, jedna zo správ sa volá Hranice rast – obmedzenie ekon. rastu, racionálne využívanie zdrojov a znižovanie ekol. záťaž

Od 80. rokov udržateľný rast

ŠTRUKTURÁLNE ZMENY SVET. HOSPODÁRSTVA

Zdroje: pôdny fond – zdroj obživy, pôda je limitovaným faktorom, na 1 obyvateľa pripadá asi 1/4 ha ornej pôdy, od 80. rokov spomalenie tempa rastu poľnoh. produkcie

Energet. zdroje – energia je limitujúca pre hosp. činnosť, väčšina energie sa získava z fosilných palív

Surovinové zdroje

Nové technológie sú surovinovo a energeticky menej náročné.

Sektory:

- agrárny / poľnohosp. /
- industriálny
- sektor služieb

Priemysel: - spracovateľský, ťažobný, stavebný, energetický

Služby: - výrobné/ majú rozhodujúcu úlohu/ a nevýrobné

obr. č. 1

2 etapy vývoja po 2. svet. vojne

1.

50. – 60. roky – rýchlo sa rozvíjali nové odvetvia priemyslu /chémia, jadrová energetika, kozmický výskum, elektronický priemysel, služby/, ťažiskovým odvetvím bol automobilový priemysel, rýchlo sa rozvíjal obchod, produkcia pomocou tvrdej špecializácie, nízka cena energie a surovín

2.

70. – 80. roky – došlo k štrukturálnym krízam, čo spomalilo tempo rozvoja svet. obchodu

- keynesiánska HP
 - rozpad Bretton-woodskeho menového systému
 - štruktur. krízy – rast cien surovín a energie
- } príčiny stagnácie ekon.

Produkcia sa začala orientovať na hľadanie technológií šetriacich suroviny a energiu t.j. rozvoj elektroniky, následne automatizácia, pružné výrobné systémy, počítačová technika.

Dematerializácia výroby – informácie a znalosti sa stávajú dôležité

Technologická etapa – zásadné zmeny sa týkali technológií, progresívne odvetvia – elektronika, biotechnológia, technológie vyrábajúce nové materiály...

Krajiny si uvedomili nevyhnutnosť zvýšenia výdavkov na vedu a výskum a tieto smerujú do progresívnych odvetví.

Zavádzajú sa inovácie vyšších radov.

Rast objemu výroby stráca súvislosť so spotrebou surovín a energie.

Rozvoj priemyselnej produkcie stráca súvislosť s počtom pracovných síl.

Deindustrializácia ekonomiky – stále menší počet prac. síl pracuje v oblasti priemyslu.

Zdrojom hosp. dynamiky sa stáva symbolická ekonomika /pohyb peňazí/

Zmeny v charaktere práce – informatizácia

- intelektualizácia
- individualizácia

Zmeny v organizácii a riadení hosp. činností – dochádza k znižovaniu počtu úrovni riadenia

- kompetencie sa prenášajú na nižšie úrovne
- informačné riadenie – informácie prúdia všetkými smermi
- rastie úloha malých a stredných podnikov
- presun odborov z pracovne do znalostne náročných
- nahrádzanie fyzickej práce znalosťami

Prechod od industriálnej k informačnej spoločnosti

MEDZINÁRODNÝ MENOVÝ SYSTÉM

Medzinárodné peniaze – umožňujú praktickú realizáciu medzinár. ekon. vzťahov

- ako svetové peniaze vystupujú meny najvyspelejších ekonomík / USD /

Vystupujú ako: - medzin. obchodná mena – sprostredkujú obeh tovarov a služieb, cenou je m

- rezervná mena – slúžia na hradenie schodku platobnej bilancie

Medzinárodný menový systém umožňuje rozširovanie spolupráce, ale aj prenos negatívnych vplyvov.

Vývoj bimetalizmu – funkciu peňazí plnili zlato a striebro

Monometalizmus – zlato, v 2. pol. 19. st. čistý zlatý štandard / štandard zlatej mince --voľná vymeniteľnosť

bankoviek za zlato, každá mena mala stanovenú zlatú paritu / pomer k hmotnosti zlata/

pozri. finance od Vaška Dufalu alebo ekonomiu od PhDr. Pitekovej

neplnohodnotné peniaze – s rozvojom bezhotovostného platobného styku

Po 1. svet. vojne bol čistý zlatý štandard obnovený len v USA.

Štandard zlatého zliatku – vymeniteľnosť bankoviek za zlato bola obmedzená

Štandard zlatej devízy

Bretton-woodsky menový systém – stanoviť a udržiavať pevných menových kurzov s maximálnou možnou odchýlkou +/- 1 % . Menové parity boli stanovené k zlato , USD, GBP, za zlato zostal vymeniteľný len USD, ale vymeniteľnosť bola obmedzená len na centrálne zahraničné finančné inštitúcie

pomer 35 USD za trojskú uncu 1 USD = 0,888671 g zlata

Menové rezervy tvorili zlato, USD, GBP, menové zdroje MMF boli menovými rezervami

Vznikla Svetová banka / IBRD /

Cieľ BWMS – pomáhať odstraňovať prekážky voľnému pohybu tovarov a služieb

- pomáhať rozvíjať multilaterálne vzťahy a zaviesť vzájomnú vymeniteľnosť národných mien

MMF poskytuje úvery na úhradu pasívneho salda platobnej bilancie / pásmo voľ. obchodu, colná únia, spol. trh, hosp. únia, únia – vieme, o čo ide/

1. 1. 1959 sa stali vzájomné vymeniteľnými meny krajín.

Príčiny zániku BWMS:

- vyrovnávali sa ekon. rozdiely medzi USA a ďalšími vyspelými krajinami
- častejšie sa využívali aj nár. meny iných krajín okrem USD
- nerovnováha platobných bilancií a preto vlády sa snažili podporovať domácu menu, rástol protekcionizmus, čo destabilizovalo medzinár. vzťahy
- deficitná platobná bilancia USA, len 20 % USD v zahraničí bolo krytých menovými rezervami, dolár sa znehodnocoval, prezident Nixon zakázal výmenu USD za zlato – r.1971

r. 1971 – vznik menovej krízy, rozpad BWMS

Plávajúce menové kurzy – vytvárali sa na základe dopytu a ponuky

r. 1976 v Kingstone na Jamajke prijaté zásady nového menového systému – zákl. princípom boli pohyblivé menové kurzy, stanovenie parít s odchýlkou $\pm 2,25$, obmedzila sa menová úloha zlata / demometalizácia zlata /, z časti zlata MMF sa vytvoril Zverenecký fond – slúžia ako úverové prostriedky pre najchudobnejšie krajiny, posilnila sa úloha SDR, ktoré malo nahradiť zlato, USD zostal hlavnou svetovou menou / 50 % svetového obchodu /, DEM 20 %

r. 1979 sa vytvoril Európsky menový systém so zúčtovacou jednotkou ECU. Slúžil k postupnému zavádzaniu spoločného trhu, zavádzaniu menovej únie.

Od 1.1. 1999 medzi 11 krajinami Eur. menová únia s jednotkou EURO

ÁZIJSKÝ HOSPODÁRSKY PRIESTOR

Japonsko : 125 mil. obyv.

Predpoklad HDP na rok 2000 je 3913 mld. USD , čo je 16 – 17 % HDP celého sveta / 2.miesto za USA, HDP 30720 USD na obyv.

Tempo ekon. rastu 1 – 2 %, v 90. rokoch najväčší hosp. pokles od 2. svet. vojny – inflácia 1 %, nezamestnanosť pod 5 %

JAP má minimum vlastných surovínových a energetických zdrojov. Otvorilo sa svetu až v r. 1868 v reforme Meidži / koniec izolácie JAP /, začiatok novej priemyselnej éry, systém obchodu prevzali od GB, vojenský systém od NEM. Po 2. svet. vojne boli pod okupačnou správou USA, spoločenský systém sa zmenil na demokratický a ekonomický systém na trhový. Presadila sa Dodyova línia – liberalizácia ekonomiky a rozvoj trhovej súťaže. Po 2. svet. vojne vysoké a stabilné tempá hosp. rastu

50. – 60. roky – obnova vojnou zničenej ekonomiky / r.1951 dosiahla predvojnovú hosp. úroveň/, rozvíjal sa najmä oceliárne, lodný, letecký a automobilový priemysel, budovali sa nové rafinérie ropy i petrochemické závody, strojárne odbory vrátane elektroniky. Do konca 50. rokov prevládala restriktívna HP, od 60. rokov expanzívna HP, ktorá dokázala udržať až 10 %-né tempá rastu.

70. – 80. roky – došlo k spomaleniu rastu, rastu inflácie i nezamestnanosti vplyvom svetových kríz, v 2. pol. 70. rokov už 4 % tempá rastu, dopad druhého ropného šoku už nebol taký silný. Začali sa rozvíjať progresívne odvetvia. JAP produkty sa stali vysoko konkurencieschopné, posiloval sa kurz jenu, čo sťažuje uplatňovanie sa JAP výrobkov na zahraničnom trhu. Jednou z úloh bolo rozšírenie domáceho dopytu. Príčiny , ktoré prispeli k JAP hosp. úspechu – proexportné zameranie JAP ekonomiky / tým sa pestuje aj schopnosť konkurencie /

- úlohu štátu v ekonomike / zasahovanie štátu neobmedzuje fungovanie trhového systému, podiel štátneho sektora patrí k najmenším medzi vyspelými krajinami /
- JAP podnikanie je založené na dlhodobej perspektíve / dávajú prednosť nižšiemu, ale dlhodobému zisku /
- štát má dôležitú úlohu pri štrukturálnej politike / podporuje rozvoj ekonomiky a progresívnych odvetví aj útlm /, štát podporuje vedecko-technický rozvoj
- Rozvoj vedy a techniky

1.obdobie – imitačné

2.obdobie – inovačné – dôraz kladie aj na základný výskum, podpora vedy a techniky v súkromných podnikoch, budovanie technologických centier a vedeckých mestečiek /Cukuba/, systém daňových úľav a výhodných pôžičiek

Podpora exportu a protimonopolné výnimky / monopoly – racionalizačné kartely – podporujú export.

- ministerstvo medzinár. obchodu a priemyslu MITI
- ekonomická plánovacia agentúra EPA

Tieto dve pomáhajú pri dlhodobých invest. zámeroch firiem, dobrá spolupráca štátu a podnikov

- dualizmus – významný stabilizačný faktor, 2/3 malých a str. podnikov sú subdodávateľmi pre veľké firmy
- podnikanie – založené na premyslenom investovaní, JAP má dostatok vnútorných zdrojov investícií, ktoré vyplývajú z vysokej miery národných úspor, rodinný charakter podnikania, zamestnanie sa chápe ako celoživotné, princíp seniority, podnikové odbory...
- rovnostárstvo – rovnomernejšie rozdeľovanie produktu, pomer príjmov vedúcich manažérov k pracovníkom asi 5:1 / USA 100:1/

- tradície / náboženstvo zen-budhizmus – neodporuje trhovému systému, usilovnosť, disciplinovanosť, homogennosť obyvateľstva / - vysoká úcta k vzdelaniu
- JAP ústava zakazuje vydávať na potreby obrany viac ako 1 % HDP
- vynikajúci manažéri

Zahraničný obchod – JAP je na 3. mieste v objeme svet. obchodu, má aktívnu obch. bilanciu, viac ako 90 % vyvážanej produkcie tvorí priemysel. Najväčším obch. partnerom sú USA, kde smeruje 35 % JAP výroby, ďalej krajiny JV Ázie a EÚ.

Dovoz: 20 % tvorí energia, dochádza k poklesu dovozu surovín, stroje a zariadenia, potraviny

1*4 dovozu z USA, ďalej Čína a novoindustrializované krajiny

JAP sa výrazne zúčastňuje aj na pohybe kapitálu – viac vyváža ako dováža

Bublinový boom – náhly nárast dopytu a potom pokles v 90. rokoch

NOVOINDUSTRIALIZOVANÉ KRAJINY /ANIC/

1.generácia – Južná Kórea, Hongkong, Taiwan, Singapur

2.generácia – Malajzia, Thajsko, Indonézia

Majú strategické postavenie v juhových. Ázii, lebo boli podporované USA, aby tvorili hrádzu šírenia

Z ekon. hľadiska majú spoločné črty:

- príklad si brali od JAP
- proexportné zameranie ekonomiky
- úloha štátu v ekonomike / výnimkou je Hongkong s nízkou účasťou štátu v ekonomike / sú charakterizované ako mierne despocie
- mobilizácia investičných prostriedkov / domácich aj zahraničných /
- dôraz na vzdelanie
- využívajú komparatívnu výhodu lacnej prac. sily
- jadro personálu tvorí čínske etnikum

Čína – r.1978 plán 4 modernizácií – poľnohospodárstva, priemyslu, vedy a techniky, armády

HDP na obyv. dnes 780 USD, v 70. rokoch len 250 USD/obyv.

Premeny zač. 80. rokov začali agrárnou reformou. R. 1984 reforma v priem. podnikoch – podpora neštátneho sektora / družstiev, individuálnych podnikov, podnikov so zahr. účasťou /. Vytvoril sa priestor pre fungovanie trhu, rozvoj konkurencie. Rýchly rast dosiaha priemyselná výroba / 12 – 13 % ročne/, prírastok HDP 10 % ročne, rast obchodu 13 – 14 % ročne

Proexportné zameranie, spájanie menších podnikov do väčších

3/4 vývozu do USA a JAP a záp. Európy

Väčšina zahr. kapitálu – priame zahr. investície do malých a str. podnikov

Rozvíjajú sa odvetvia, kde je možné využiť množstvo prac. sily.

Najväčší investori: Hongkong, Taiwan

V 90. rokoch sa investovalo do finančníctva, infraštruktúry, aj do vnútrozemia.

Čína má záujem stať sa členom WTO, USA udelili Číne doložku najvyšších výhod r. 2000

Problémy:

- tempo rastu populácie
- udržateľnosť tempa hosp. rastu
- vnútorná migrácia
- 60 % ľudí pracuje v poľnohospodárstve

Tempo rastu životnej úrovne 7 % ročne

Čína je členom združenia APEC /Ázijsko-pacifická ekon. spolupráca /

EURÓPSKY HOSPODÁRSKY SYSTÉM

- heterogénny priestor
- zákl. problém – nevytvára taký jednotný trh ako USA či JAP
- snaha integráciou vytvoriť jednotný vnútorný trh, z čoho vyplývajú silné integračné tendencie

Dominantnou ekonomikou je NEM – vyše 80 mil. obyv

- problémy technologického zaostávania za USA a JAP

Nemecko – 80 mil. obyv., HDP 2260 mld USD, 27 337 / obyv., rast 2,7 % , inflácia 1,4 % , nezam. asi 11 %

Ekonomika s modernou hosp. štruktúrou, podiel služieb na HDP 64 %, priemysel 34 %, poľnohosp. 2 %

Zamestnanosť v službách 60 %, priemysel 37 %, poľnoh. 3 %

- vysoký stupeň zapojenia do medzin. delby práce
- väčší podiel zahr. obchodu na HDP ako USA a JAP
- vysoký stupeň rozvoja priemyslu, asi 1/3 priem. produkcie na export
- produkcia technologických investičných celkov / elektrárne /
- najväčší svetový vývozca strojov
- vyvážajú aj elektroniku, chémiu, autá ...
- má aktívnu obch. bilanciu, podiel na celk. svetovom exporte 10 % (2. miesto za USA)
- veľký vývozca kapitálu
- dôležité postavenie DM v EMS

- je príkladom transformácie centrálne riadeného hospodárstva na trhové

Vývoj po 2. sv. vojne:

- **1. etapa** = v r. 1948 menová reforma, urýchlil sa rozvoj priemyslu (r. 1949 – 25% rast)
- prof. Erhard = presadzoval rýchlu reformu
- úloha štátu = udržať vyrovnaný ŠR, zabezpečiť odškodnenie vojnových škôd vo vážnych prípadoch, určili sa princípy sociálnych dávok (rozhodujúca zodpovednosť leží na občanovi), štát dotoval bytovú výstavbu, poskytoval príspevky na poľ. produkciu, do oblasti spojov a dopravy
- priemerné tempá hosp. rastu = 8 %, reálne mzdy rástli o 3 % ročne, dvojnásobne sa zvýšili soc. dávky do r. 1959

2. etapa (1960 – 1973) = tempo rastu 5 % ročne

Vláda nezasahovala do procesu štrukturálnych zmien. Tempo rastu miezd predbehlo rast PP, príliv zahran. pracovníkov. V 2. pol. 60. rokov tlaky, aby sa štát viac zapájal do ekonomiky. Regulačné opatrenia však narazili na odpor podnikat. sféry.

3. etapa (1973 – 1990) = vplyv stagflácie, rozvíjajú sa progresívne odvetvia, zač. 80. rokov sa kancelárom stal Helmut Kohl – začal obmedzovať pôsobenia štátu v ekonomike. Zákl. myšlienka = najlepšia štrukturálna politika je konkurenčná politika. Bola tam vysoká úroveň infraštruktúry, vysoká kvalifikácia prac. sily (prepracovaný systém učňovského školenia), stabilizované hospodárske aj politické pomery, usporiadaný trh práce (systém rekvalifikácií, usporiadané vzťahy medzi odbormi a zamestnávateľmi), právne istoty, vysoká úroveň rozvoja vedy a techniky

4. etapa (od r. 1990) = politické zjednotenie Nemecka, došlo k spomaleniu tempa hosp. rastu, vzrástla nezamestnanosť, snaha zmeniť hosp. štruktúru vých. časti – vyžaduje si to fin. prostriedky (viac ako 100 mld. DEM ročne), museli splniť konvergenčné kritériá pre vstup do EMÚ – znižovali štátne výdavky, čo malo dopad na sociálnu oblasť, východná časť dosahuje len 57 % HDP na obyvateľa v západnej časti, 60 % PP.

Veľká Británia

- do 2. sv. vojny ekonomická veľmoc číslo 1
- 60 mil. obyv., 244 000 km², HDP (r. 2000) = 1 423 mld. USD, na obyv. = 24 000 USD, hosp. rast = 2,5 %, inflácia = 2,6 %, nezam. = 5 %

Obmedzili sociálne dávky, ale tieto prostriedky využívajú na rekvalifikáciu.

M. Thatcherová = od 80. rokov, neokonzervatívna politika – reprivatizácia (štátne podniky prešli do súkromných rúk)

GB má modernú priem. štruktúru: podiel služieb na HDP – 68 %, na zamestnanosti – 73,5 %, podiel priemyslu na HDP – 30 %, na zamestnanosti – 24,6 %, poľnohospodárstvo – 1,8 %, na zamestnanosti – 1,9 %

GB nie je energeticky závislá (vlastné zásoby ropy v Severnom mori).

Odmietajú hlbšie zapájanie do procesu eur. integrácie, GB nie je členom EMÚ

Francúzsko

- 59 mil. ob., 551 000 km², HDP – 1 460 mld. USD, na obyv. – vyše 24 000 USD
- ekon. rast = 2,7 %, inflácia = 1,7 %, nezam = 12 %

Ročne pribúda do FRA viac ako 100 000 prisťahovalcov

Podiel: služieb na HDP 70 %, zam. 68 %

priem. 28 %, 27 %

poľ. 2 %, 5 %

Zavádzajú 35 hod. pracovný týždeň. Od r. 2000 chcú zrušiť brannú povinnosť a profesionalizovať armádu.

Taliansko

- HDP = 1 200 mld. USD, patrí do G 7, no nie je stálym členom BR OSN

Malé vyspelé krajiny = sú životaschopné a môžu obstáť aj v dnešnom svete

Malá ekonomika = do 20 mil. obyv.

Skúma sa: - ekon. štruktúra – vysoký stupeň otvorenosti (podiel exportu na HDP), značné zapojenie medzin. delby práce, využívajú prírodné zdroje, špičková technika a technológia najmä v odvetviach nenáročných na suroviny (pracuje tam väčšina ľud., čo ovplyvňuje spoločenskú atmosféru), orientácia na hľadanie medzier na trhu, vysoký podiel služieb na HDP a zam.

- *vonkajšie ekon. vzťahy* = snaha o vysoký export vlastnej špecializovanej produkcie, tendencia k integrácii, často umiestňujú kapitál v zahraničí (zahr. filiálky), výrobky musia byť kvalitné (konkurencieschopné)

- *úloha štátu v ekonomike* = štát má väčšiu úlohu v proexportnej oblasti, optimalizácia vzťahov so zahraničím, v RAK, ŠWE, FIN má štát väčšiu úlohu (makroekonomické – indikatívne plánovanie v HOL, SWE, NOR), obmedzená zásahy štátu vo SWISS, DAN.
- Pre HP týchto krajín je charakteristický pragmatizmus.

Americký ekonomický priestor

USA – rýchlejší rast od konca 19. st., posilnili ekonomiku aj počas vojen. V období medzi vojnami dominovala GB, no po 2. sv. vojne sa stali hosp. aj polit. mocnosťou. Majú významné postavenie aj v medzin. inštitúciách.

- 9,5 mil. km² (4. najv. na sv.), 270 mil. ob., HDP = 9 bil. USD (27 % svetového), HDP na ob. = 32 000 USD, hosp. rast 2,5 – 3 %, inflácia = 2 %, nezam. = do 5 %.
- podiel služieb na HDP a zam. = 70 %, priemysel = 27 %, poľ. = 3 %
- krajina klasického liberalizmu, anglosaská podoba kapitalizmu, má výraznejší individuálny pr? protestantské hodnoty individualizmu
- liberálne princípy v postavení hosp. subjektov, riadiacej a organizačnej činnosti

Vývoj: vo vývoji vyžívali rozsiahly vnútorný trh, relatívne dostatok zdrojov a bezkonfliktný vývoj

- 50. – 60. roky = väčšie zásahy štátu – opatrenia fišk. politiky (dane, vstavané stabilizátory), pomalšie tempo hosp. rastu ako v ostatných krajinách, prijímanie rozsiahlych sociálnych programov – formovanie štát. blahobytu, veľké výdavky na vojnu vo Vietname

- 70. – 80. roky = stagflácia, tlaky na obmedzovanie zásahov štátu

Regan = deregulácia, obmedzovanie št. výdavkov, znižovanie daní, využívanie nástrojov monet. politiky

- 2 ciele: zníženie inflácie, zníženie deficitu ŠR (obmedzovanie soc. výdavkov)

Nedarilo sa však znížiť deficit ŠR. Ďalším opatrením bol rast úrokovej miery (obmedzenie inflačných tlakov). Stali sa čistými dovozcami kapitálu, s ktorým mohli urobiť štrukturálne zmeny (progresívne odvetvia). Rekordné dlhodobé tempo ekon. rastu.

Výrazne sa zapájajú do medzin. obchodu, sú však menej závislí na vonkajších vzťahoch ako ostatné krajiny, podiel zahr. obchodu k HDP = 10 %. Majú pasívne obch. saldo (import = 14 % svet. importu, export 1? %).

Predmetom obchodu sú produkty všetkých 3 sektorov, najväčší vývozca služieb na svete (finančné, poisť., doprava, cest. ruch, predajca licencií). Sú dovozcami ropy (dovážajú 50 % spotrebnej ropy), priemyselných výrobkov i služieb. Najväčší obchodní partneri: Kanada (20 % obchodu), JAP (vyvážajú 10 %, no dovážajú 20 %), Mexiko, GB, krajiny latinskej Ameriky.

USA je prvou svetovou menou. Majú deficit v platobnej bilancii. V USA je nízka miery národných úspor. Nedarí sa znížiť deficit ŠR, až v r. 1999 prebytkový ŠR.

V r. 1994 = ukončenie uruguajského kola GATT – ďalšia liberalizácia svet. obchodu, 1994 = vytvorenie Severoamer. zóny voľ. obchodu (NAFTA) – USA, CAN a Mexiko.

Tempo rastu PP v USA je pomalšie ako v iných krajinách. USA však majú stále najvyššiu PP.

- 90. roky: - zmeny v manažmente – zjednodušilo sa riadenie

- zvýšil sa dôraz na kvalitu

- investície do nových technológií (informačných) – rozšírenie produkcie služieb, zvýšenie

zamestnanosti v priem. výrobe

- investície do vzdelávacieho systému – myšlienka rastu úlohy ľudského kapitálu

- malé a stredné podniky sa viac zapájajú do vonkajších ekon. vzťahov

- upevňovanie finančného systému – federálny rezervný systém, rozšírilo sa úverovanie

malých a str. podnikov, miera využitia výrobných kapacít sa zvýšila na 85 %

O ekonomike USA sa hovorí ako o novej ekonomike, ktorej črtou je dlhodobý ekon. rast (8 mes.) za nízkej inflácie a nízkej nezamestnanosti, vysoký podiel informačných technológií. Verejný dlh tvorí 60 % HDP. Clinton = snaha o reformu zdravotného systému – priblíženie európskym podmienkam, chcel zaviesť povinné zdravotné poistenie.

Podarila sa mu reforma vzdelávacieho systému.

Problémy s chudobou, výraznejšie diferencovaná spoločnosť. 40 mil. ľudí žije pod hranicou chudoby (tj. menej ako 11 500 USD pre trojčlennú rodinu na rok). 20 % najchudobnejších sa podieľa na celk. príjmoch len 3,5 %, 20 % najbohatších až 48 %. Potreba obnovy infraštruktúry, problémy so životným prostredím. Zamestnávateľia sa snažia predĺžovať pracovný čas.

Mac-Job: práca, kde sa nevyžaduje kvalifikácia (nárastom týchto prác klesá životná úroveň)

Tranzitívne ekonomiky

- po 2. sv. vojne snaha obnoviť vojnou zničené hospodárstva, rozdelenie sveta na 2 syst. centrálne plánované ekonomiky :

- charakteristický bol intenzívny ekonom. rast

- prioritou materiálneho rozvoja ekonomiky (bohatstvo sa spája len s materiálnymi statkami, produktívne boli len tieto priemyselné odvetvia)

- rýchly rozvoj vzájomnej integrácie (1949 – RVHP)

- koncepcia integračného jadra, ktoré tvorila ekonomika ZSSR

Odmietnutie Marshalovho plánu krajinami SVE zhoršilo vzťahy so západom a západné krajiny vyhlásili embargo (zákaz vývozu do vých. Európy) - vých. krajiny sa snažili o vzájomnú pomoc

Ciele: - prekonať zaostávanie za západom

- prekonanie rozdielov medzi krajinami RVHP navzájom

Princípy integrácie – autarkia – oddialený vývoj, obmedzovali sa vzťahy so západom, krajiny sa stali závislé na ekonomike ZSSR

- industrializácia = rozvinutie priemyslu najmä ťažkého, na SR sa vytvorila nevhodná štrukt. ekonomiky (podniky boli len dodávateľmi materiálov pre podniky v ČR), prednosť dostal ťažký priem., trvale nedostatková ekonomika
- monopol vonkajších ekon. vzťahov – podniky nemohli voľne obchodovať v zahraničí, len cez štátne podniky zahraničného obchodu

COCOM – koordinačný výbor pre kontrolu vývozu do krajín SVE, svoju činnosť ukončil až v r. 1994.

Ceny boli určované spoločensky nutným množstvom nákladov na produkciu.

Vzťahy RVHP a Eur. spoločenstva: oficiálne neexistovali, lebo v RVHP neboli nadnárodné orgány, až v r. 1988 bola podpísaná dohoda o vzájomných vzťahoch.

r. 1991 = zrušenie RVHP

Transformácia ekonomiky: premena z centrálne plánovanej na trhovú ekonomiku, musí ísť o kompl. zmenu systému aj politického.

Zmeny: nerovnovážna ekonomika = rovnovážna

málo konkurencieschopná = konkurencieschopná

štrukturálne deformovaná = ekonomika s modernou štruktúrou

východoeurópska cesta – rýchla zmena vlastníctva na súkromné v krajinách vých. E

čínska cesta – zákl. tvorcom trhového systému je konkurencia

Zmeny: - inštitucionálne = vytvorenie legislatívneho rámca

- systémové = privatizácia, liberalizácia cien, liberalizácia vonkajších ekon. vzťahov s cieľom

dosiahnuť plnú konvertibilitu meny, daňová reforma, sociálna reforma

- štrukturálne = premena na modernú ekon. štruktúru, reštrukturalizácia podnikov – zmena vo

vedení podnikov, zmena výr. programov, znižovanie N, problém prezamestnanosti, prechod na úverový systém financovania, inštitút bankrotu

Príčiny recesie: - vnútorné = rozhodujúce, vyplývajú z charakteru centrálne plán. ekon. (zadĺženosť, nedostatkovosť, nerozvinutý finančný sektor, výber transform. koncepcie, vznik rizika podnikania, nižšia ekon. úroveň

- vonkajšie

Vysoká miera nár. úspor narazila na prekážku zlej hospod. štruktúry. Relatívne kvalifikovaná prac. sila – štruktúra kvalifikácie však nezodpovedala podmienkam modernej štruktúry. Expanzívnu HP podporovali zástancovia keynesiánskej teórie – podľa nich zvýšený dopyt podnieti rast ponuky, výroby a zamestnanosti. Ukázalo sa však, že problémom nie je nedostatočný dopyt. strata vonkajších trhov (rozpad RVHP), devalvácia (zníženie reálnych príjmov = zníženie dopytu = deformovaná hosp. štruktúra)

Vzťah ekon. štruktúry a hosp. rastu:

- pomalšie zmeny štruktúry: menší pokles ale nastane aj menší rast

- rýchlejšie zmeny štruktúry: väčší pokles ale potom rýchlejšie tempo rastu

Privatizácia: - malá = menšie hosp. jednotky, za trhové ceny, najmä prevádzky služieb

- veľká = u nás metóda kupónovej privatizácie = vytvorenie rovnakej šance pre všetky podniky

Alternatívy: privatizovať pomalšie, neprivatizovať, iné formy – družstevné, ESOP (rozdelenie akcií zamestnancom)

Investície v POL a MAĎ efektívnejšie ako v ČR a SR.

Pomalosť justície, legislatívne zmeny, banky nevytvárali tlak na efektívne využívanie úverov

tunelovanie = prisvojovanie si akcií a iných aktív podniku vrcholovým manažmentom

preferencia politických záujmov pre ekonomickými

Po r. 1993 sme mali aktívnu obchodnú bilanciu, do r. 1995 vyrovnaný ŠR. Podporil sa hosp. rast, mzdy začali rásť výraznejšie ako PP, dovoz vyšší ako vývoz (pasívna saldo obch. bil.), rastom vládnych investícií rástol schodok ŠR, hrozilo prehriatie ekonomiky, pokles hosp. výkonnosti.

Potreba zásadných zmien v HP, ich realizácia až od r. 1998 = reštriktívna HP, zížil sa dopyt po investíciách a schodok bežného účtu platobnej bilancie, znížilo sa saldo zahr. obchodu. Transformácia vonk. ekon. vzťahov, poklesol vzájomný obchod tranzitívnych ekonomík, vzrástol obchod s krajinami záp. E. Je dobré mať rozptýlené ekon. vzťahy, väčšie zameranie len na silu iného partnera (najmä NEM).

Integrácia do EÚ nepostupuje tak rýchlo, ako sa čakalo.

Príčiny: - rozdiely v ekon. úrovni

- transformačné problémy

- vnútorné problémy EÚ = od r. 1993 jednotný vnútorný trh, vytvorenie menovej únie

Od r. 1990 rozhovory o asociačných dohodách, SR od 1. 2. 1995 pridruženou krajinou s EÚ. EÚ poskytuje pridruženým krajinám obchodné výhody. Vytvorenie stredoeur. zóny voľ. obchodu CEFTA.

r. 1993 = Kodaňské kritériá = 6 kritérií pre kandidátske krajiny:

- schopnosť prevziať záväzky z členstva v EÚ

- inštitucionálna stabilita, záruky demokracie a právneho poriadku

- fungujúce trhové hospodárstvo
- schopnosť obstáť v konkurencii ostatných krajín
- uznanie cieľov hospodárskej, politickej a menovej únie
- schopnosť únie prijať nových členov (absorbčná schopnosť)

Obavy EÚ: - zvýšenie imigrácie do krajín EÚ, ohrozia sa niektoré priem. odvetvia (hutníctvo), finančná náročnosť

Obavy krajín SVE: slabšia konkurencieschopnosť, lebo majú nízku PP

Kandidujúce krajiny so rozdelili na 2 skupiny, rokovania s 1. skupinou začali v r. 1998. V 2/2000 sa začali rozhovory aj s krajinami 2. skupiny.

Rozvojové krajiny

- diferencovanosť medzi krajinami aj vo vnútri krajín = stále sa prehľbuje, charakteristická je nižšia ekon. úroveň
- historický vývoj : bývali kolónie, polokolónie, závislé krajiny
- HDP na obyv. v priemere 1900 USD (vo vysp. krajinách asi 20 000 USD)

Patria tu aj ázijské novoindustrializované krajiny (Hongkong, Singapur), kde HDP na obyv. až 200 000.

Štruktúra: poľ. tvorí 50 % produktu, priemysel 16 %, služby 28 % (v rozvoj. krajinách)

7 % 35 % 58 % (vo vyspel. krajinách)

Ekon. závislosť medzi rozvojovými a vyspelými krajinami asymetrická (rozvojové krajiny sú závislejšie na vyspelých ako opačne).

V RK 50 % exportu je vývoz priem. produkcie (vo vyspelých až 80 %), klesá podiel vývozu surovín.

Zvyšuje sa vzájm. obchod rozvoj krajín.

Vysoký populačný prírastok – niekde až 3 % ročne

60, 70, 80, 90 roky = dekády rozvoja RK

60. r. = zákl. stratégia = dosiahnuť vysoký ekon. rast

70. r. = požiadavka vytvorenia nového medzin. ekon. poriadku, prejavili sa ropné šoky

80. r. = stratená dekáda = odmietali sa požiadavky RK, pokles tempa ek. rastu, zvýšila sa zadlženosť

90. r. = riešenie problému zadlženosti, protihov. reformy (obmedzovali sa zásahy štátu), najvyššie tempá hosp. rastu v porovnaní s ostatnými krajinami

Novoindustrializované krajiny: - ázijské + Čína a latinskoamerické = najrozvinutejšie

Skupina najchudobnejších krajín = 49 krajín, HDP na ob. menej ako 170 USD, africké, ázijské a krajiny karibskej oblasti

V RK vysoké zásahy štátu do ekonomiky, došlo , privatizácii a obmedzovaniu št. sektora. Dôraz na rozvoj priemyslu. Stratégia rozvoja spracovateľského priemyslu spojená s potrebou väčšej zamestnanosti.

Zelená revolúcia = vyspelé priem. krajiny poskytovali pomoc pre rast efektívnosti poľnohospodárstva. Od 80. rokov Afrika nie je sebestačná v potravinách. Zväčšuje sa púšť, došlo k odlesňovaniu, znečisťovaniu vôd. Viac ako 50 % ob. nemá prístup k nezávadnej pitnej vode. Nízka sociálna úroveň, problém nezamestnanosti, nerovnomerné rozdeľovanie bohatstva.

Nižší priem. vek obyvateľstva, nerozvinutosť sociálnej infraštruktúry, nízka úroveň lekárskej starostlivosti, negramotnosť.

Nedostatočné vnútorné zdroje na riešenie problémov. Celková zadlženosť 1500 mld. USD. Rozvoj vzájomnej hosp. spolupráce podporovaný polit. spoluprácou – zdroj rýchlejšieho rozvoja

- rozvoj integrácie: združenie Mercosur (Brazília, Argentína, Paraguay, Uruguay)

ASEAN – krajiny JV Ázie

ACP – Afrika, Karibik, Pacifik = 70 krajín má štatút pridružených

hlavné regióny – Afrika, Ázia, lat. Amerika (2500 USD na ob.)

lat. Amerika – bohatá na nerastné suroviny, problémy diktatúr

Ázia – diferencovaný kontinent

moslimské krajiny – sev. Afrika, blízky a stredný Východ – rozdiely medzi krajinami , Izrael – časté konflikty, náboženský vplyv vedie k narastaniu napätia

Afrika – krajiny subsaharskej Afriky- najchudobnejšie, rýchly populačný rast, rastúce migračné tlaky